DOI 10.32782/2026-05-27-29-230-21

ГОЛОСИ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: МІЖКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР КОМУНІКАЦІЇ

Людмила Саєнко
кандидат історичних наук
завідувач науково-педагогічної бібліотеки
КЗВО «Одеська академія
неперервної освіти Одеської обласної ради»,
голова Одеського осередку НТШ
ORCID: 0009-0007-7309-7367

Анотація. *Стаття присвячена сучасній літературі війни та особливостям прози, поезії російсько-української війни як засіб міжкультурної комунікації.*

Ключові слова: *комунікація, сучасна література, поезія, проза, війна.*

Літературна діяльність завжди відображає події, що відбуваються в суспільстві, впливаючи на вибір тем, образів і жанрів. Особливе значення така реакція має у складні періоди для народу, адже література слугує свого роду суспільним терапевтом: допомагає осмислити проблему, прийняти реальність, висловити біль і знайти шлях до змін.

Сучасні події в Україні, пов'язані з війною, відіграють важливу роль не лише у політичному та соціальному житті, але й значно впливають на культурну спадщину українського народу. Висвітлення цих подій стає особливо важливим для збереження культурної ідентичності, формування нових мистецьких і літературних напрямів, а також для підкреслення духовної цінності нації та її стійкості.

Сучасні українські письменники, які водночас є військовослужбовцями Збройних сил України, продовжують традицію воєнної літератури, збагачуючи світову культуру автентичним звучанням, що передає унікальні перспективи та досвід повномасштабної війни.

Їхні твори у формах щоденників, поетичних збірок, есеїв, романів і мемуарів не лише відображають події, але й виконують важливу роль у культурному осмисленні, укріпленні національної самосвідомості та сприянні глобальному міжкультурному діалогу.

У сучасному світі війна виходить далеко за межі поля бою, проникаючи в культуру, мову та способи спілкування. Сьогодні голоси війни знаходять відображення у сучасній літературі, служачи засобом міжкультурної комунікації. Поетичне слово стає своєрідним мостом між народами, через який травма, протест і надія долають кордони. Голос поезії йде з глибин - мови, яка пропонує особливий спосіб бачення світу, культурних особливостей, відчуття особистої гідності та поцінування свободи.

Серед авторів, які творять так звану «ветеранську прозу», можна знайти як професійних цивільних письменників, журналістів, волонтерів, так і чимало безпосередніх учасників бойових дій - військових, котрі розпочали писати вже під час війни. Таких авторів часто називають письменниками-комбатантами. Дослідниця М.

Рябченко виділяє особливий тип літератури – «комбатантську прозу», що являє собою одну з форм воєнної літератури, створеної виключно учасниками бойових дій. Це можуть бути як ті, хто зараз перебуває на службі, так і ветерани, що перебувають у резерві після демобілізації. На її думку, творам такого типу притаманні автобіографічність і фактологічна точність; вони часто поєднують елементи документалістики та мемуарного стилю. Такі літературні зразки охоплюють різноманітні прозові жанри – як художні, так і документальні. Основною темою їх є особистий воєнний досвід авторів. У сучасній Україні комбатантську прозу створюють письменники, які служили у Збройних силах України, брали участь у бойових діях у складі добровольчих батальйонів або, навіть не маючи до війни зв'язку з літературною сферою, наважилися поділитися своїм досвідом. Велика частка таких текстів належить до жанру літератури факту [1].

Творчість у часи війни являє собою складний процес, який має на меті збереження історичної пам'яті через мистецтво, а також пошук засобів для артикуляції суспільної травми та спільної надії. Особливо важливу роль у цьому контексті відіграють письменники, які через літературу осмислюють реалії війни. Їхнє завдання полягає не лише у фіксації подій, але й у певній мірі в самозціленні та допомозі читачам подолати колективні психологічні рани. Важливість розмови про пережиті травматичні події полягає у встановленні істини, протиставленні брехні та пропаганді, а також у збереженні пам'яті про трагедії. Говорити про це стає необхідністю, адже лише так можна протистояти забуттю, знайти сили для продовження життя та не дозволити внутрішнім потрясінням заволодіти нами. Творення в умовах війни водночас стає особистим і суспільним актом боротьби за людяність і стійкість [2, с. 55].

Воєнна література - це жанровий комплекс, який відображає військовий досвід, військовий дискурс, реалії бойових дій і стану військових та цивільних осіб у воєнних обставинах.

Сучасне розуміння воєнної літератури в Україні включає:

- прозу про війну,
- поезію фронту,
- щоденники, мемуари, короткі есе,
- сценарії фільмів, есеїстичні твори,
- літературні проєкти військових-письменників та ветеранів.

Особливістю розгляду воєнної літератури є те, що тут цінності не абстрактні, а прив'язані до конкретних життєвих ситуацій: вибір між життям і смертю, зрадою й вірністю, втечею й відповідальністю.

На світовій арені ці твори дедалі більше інтегруються у глобальну культурну спадщину, впливаючи на розвиток мистецтва, освітні проєкти та суспільні дискусії. Серед таких авторів особливу роль відіграють Ілларіон Павлюк, відомий своїми бестселерами «Я бачу, вас цікавить пітьма», «Білий попіл», «Танець недоумка»; Артур Дронь, автор поетичних книг «Гуртожиток №6», «Тут були ми» і один з авторів антологій «Поміж сирен: нові вірші війни» та «Моє тихе Різдво»; Олександр Михед, письменник, культуролог, культурний менеджер і ведучий подкасту «Станція 451», лектор освітніх проєктів та програм Києво-Могилянської бізнес-школи. Член українського ПЕН, автор статей, колонок і досліджень про

культуру, мистецтво і літературу в українських і закордонних ЗМІ, автор книг, серед яких «Позивний для Йова. Хроніки вторгнення», «Котик, Півник, Шафка», «Я змішаю твою кров із вугіллям. Зрозуміти український Схід»; Валерій Пузік, письменник, художник, режисер і журналіст, автор книг «Бездомні пси», «Моноліт», «Я бачив його живим, мертвим і знову живим», «Шахта. Ранкове зведення», «З любов'ю - тато!»; Богдан Коломійчук, письменник-белетрист, автор історико-авантюрних та детективних романів: «Таємниця Єви», «В'язниця душ», «Небо над Віднем», «Моцарт із Лемберга», «Готель Велика Пруссія», «Експрес до Ґаліції», «300 миль на схід»; Павло Вишебаба, письменник, музикант, екоактивіст, учасник Революції Гідності, автор поетичної збірки «Тільки не пиши мені про війну»; Станіслав Асєєв, письменник, журналіст і правозахисник, член Українського ПЕН-клубу, автор книг «"Світлий Шлях": історія одного концтабору» та «Шелест бамбукового гаю»; Дмитро Лазуткін, український поет, журналіст, телеведучий. Автор низки поетичних збірок, серед який «Дахи», «Солодощі для плазунів», «Набиті травою священні корови», «Бензин», «Добрі пісні про поганих дівчат» та ін.; Артем Чех, український письменник, автор 12 прозових та нон-фікшн книжок. Головний редактор проектів «94 дні. Євромайдан очима ТСН» та «Війна очима ТСН»; Олена Герасим'юк, українська письменниця, громадська діячка, волонтерка, авторка книжок «Глухота», «Розстрільний Календар», «Тюремна Пісня»; Артем Чапай, письменник, перекладач, репортер і мандрівник. Автор книг «Подорож із Мамайотою в пошуках України», «Червона зона», «Понаїхали», «The Ukraine»; Олександр Лисак, письменник, автор збірок «Творю свій день», «Синдром фантомного болю» та «Шрамована пам'ять» та ін. Автори не лише виражають особисті переживання, а й формують нову хвилю української літератури, яка резонує далеко за межами країни [2].

Найціннішими, хоча й не завжди найвишуканішими з погляду художньої майстерності, творами сучасної української літератури, присвяченими темі війни, стають ті, що написані самими Захисниками та Захисницями України. У післявоєнний період така воєнна література може стати не лише сховищем важких спогадів, але й джерелом важливої мудрості. З часом ці твори мають усі шанси залишитися невід'ємною частиною класичної літературної спадщини України, а також стати основою для майбутніх художніх переосмислень. Особливу цінність становить те, що вони зображують «живий» образ сучасного українського Героя - позбавленого зайвого пафосу, але наповненого правдивістю та щирістю [3].

Отже, велику роль у міжкультурній комунікації виконують військові письменники та ветерани, чиї твори увійшли до міжнародних каталогів і стали невід'ємною частиною культурно-освітнього дискурсу. Війна в сучасній українській літературі постає складним і багатогранним явищем, яке вимагає не тільки фіксації подій, а й глибокого аналізу та осмислення. Ця література ілюструє перехід від національного наративу до глобального: вона реконструює ідентичність через арт-терапію для бійців, експортує український голос (переклади) і пропонує моделі миру - від локальної стійкості до всесвітнього порозуміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові

та художні особливості. Слово і час. 2019. № 6. С. 63.
2. Це війна. Українські письменники і письменниці про те, як пережити катастрофу / Упоряд. Ю. Бентя, О. Коцюба, Н. Федущак. Світлини А. Ільченко. Київ : Критика, 2024. 208 с.
3. Дронь А. Тут були ми : поезія. Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. С. 9.

• • •

DOI 10.32782/2026-05-27-29-230-22

ВИСВІТЛЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ МІЛІТАРНИХ ІНІЦІАТИВ У МЕДІА КРИМУ (НА ПРИКЛАДІ САЙТУ «СТРІЧКА НОВИН КРИМУ»)

Галина Жолтікова
викладач кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики
Національної академії Служби безпеки України
ORSID: 0009-0005-8594-3140

Анотація: *робота громадських організацій держави-агресора на території Кримського півострова яскраво представлена в місцевих медіа. Починаючи з 2014 року, окупаційні медіа Криму взяли вектор на тотальний контроль та розповсюдження пропаганди проти України. Інформаційно-медійна діяльність була перетворена на інструмент впливу та залякування проукраїнського населення. Крим опинився в ізоляції від правди. Переважна більшість інформаційних ресурсів почала формувати порядок денний, нав'язаний політикою кремля. Мілітарна складова стала набувати дедалі більшого значення та наразі висвітлюється через численні теми на патріотичну, культурну та історичну тематики.*

Ключові слова: *мілітаризація, медіа, Крим, пропаганда.*

Російська влада перетворила Крим фактично на медіапустелю. Опозиційні ресурси були закриті, їх місце посіли прокремлівські. «Позитивні» зміни з приходом російської окупаційної влади потрібно було висвітлювати опосередковано: через місцеве населення. Так формувалася довіра та стійке переконання щодо легітимності перебування російських політиків та військових на території півострова. Залучення «небайдужих людей» та лідерів думок, висвітлення громадських ініціатив - це той медійний інструментарій, що спонукає цільову аудиторію до переконання та повної довіри до отриманої інформації.

Кримський півострів швидкими темпами почав набувати ознак мілітаризму, а громадські організації та медіа почали створювати підтримку та інфораційний супровід російським мілітарним кампаніям. Впровадження в повсякденну діяльність військових вишколів, зустрічей з ветеранами, святкувань із використанням радянської символіки та атрибутів «великої вітчизняної війни» стали невід'ємною складовою життя кримчан.

Серед найбільших онлайн-медіа - «Стрічка новин Криму». До щоденних зведень та відео, автори сайту обов'язково додають матеріали на військову, військово-патріотичну та мілітарну тематики.

Контент сайту пронизаний фактологічними маніпуляціями та